

Uniformele cetățenilor-ostași din Garda Națională

ADRIAN-SILVAN IONESCU

Studiile uniformologice de pînă acum, abordînd numai ținutele armatei române din diverse perioade, au scăpat din vedere uniformele sistemului administrativ și al aparatului de stat. Or, o organizație cu atribuțiuni polițienesti cum a fost Garda Națională – numită în mod obișnuit în epocă *gvardia civică* – înființată, după abdicarea domnitorului Alexandru Ioan I, ca un reflex al opiniei publice și al noului guvern la nesiguranța vremurilor și care, mai ales, a beneficiat de o uniformă atît de elegantă și inspirat aleasă, ar fi păcat să nu-și aibă locul binemeritat alături de celelalte și să se bucure de o analiză în consecință, mai mult decît o fugară trecere în revistă¹. Iar aceasta cu atît mai mult cu cît, în 1991, se împlinesc 125 de ani de la instituirea Gardei Naționale din România (Foto 66–81).

Într-o vreme de primat al uniformeii, cum era mijlocul secolului al XIX-lea, cînd aceasta dădea dreptul la o anumită greutate și statut social, civilii care totdeauna tînjiseră după ea aveau acum, deodată, prilejul să acceadă la ea și să se afirme în societate, alăturîndu-se, cu mîndrie, celorlalți ofițeri de carieră. De aceea, după instituirea gărzii și a uniformeii sale, este un adevărat exod către atelierele fotografice unde maeștrii de atunci ai camerei de luat vederi abia mai pridideau afluxului cererilor: burghezii proaspăt înrolați luau poze grave, sincer pătrunși de importanța propriei lor persoane și de iluzia marțialității care, tocmai de aceea, dădea o notă comică imaginii. Nenumărate fotografii, format „carte-de-visită”, stau mărturie acestei patimi cu care ofițerii și soldații „de duminică”, deveniți peste noapte militari, trăiau o clipă de beatitudine și de uitare de sine sub mîndrele straie în care parcă erau deghizați pentru un bal sau petrecere costumată de anvergură. Dar, lungile ore de serviciu sub arme, de exerciții, patrulare, gărzi și parăzi nu erau atît de dese încît să-și uite, totuși, poziția lor reală, astfel că trebuiau să se întoarcă, cu tristețe, la surtucul ori șorțul cotidian și la condica de conțopist, la ghișeul băncii sau la teigheaua prăvăliei.

Mozaiicul social al gărzii făcea din ea o organizație democratică, egalizată acum, o dată în plus, prin uniformitate – listele gardiștilor din cele cinci legiuni ce corespundeau „culorilor” (sectoarelor de atunci) Bucureștiului sînt revelatoare în acest sens și dau o idee despre meseriile locuitorilor Capitalei precum și de trama stradală de atunci și de zona în care locuiau anumite personalități ale timpului*. În *Lista de gardaștii orășanesci din copriusul colorii de roșu din Comuna București*

* O cercetare similară, dar pentru anul 1870, făcea și Gh. Vasilescu, în paginile strămoșului acestui volum, acum 27 de ani, în studiul „Contribuții la istoricul Gărzii Civice din București” (Materiale de istorie și muzeografie, 1964).

(respectiv galben, verde, negru și albastru)² sînt înscrisi toți cetățenii care aveau dreptul să facă parte din gardă, specificîndu-se ocupația fiecăruia. Astfel, ca plasticieni vom întîlni pe pictorii Carol Szathmari – al cărui nume este conotat *Carl Satmari* – în roșu, suburbia Curtea Veche, Theodor Aman în galben, suburbia Boteanu și tot în galben, suburbia Popa Dărvași pe sculptorul Carl Storck – scris *Storc* și, pentru că tehnica artistică practică de el nu era poate prea clară ori cunoscută celui ce îl înscrisese, la rubrica ocupației este trecut „profesor la Academie!” datorită postului ce-l deținea la Școala de Belle Arte. În suburbia Colțea (roșu), locuia Constantin (notat *Costache*) Esarcu, „membru la Ateneu” și tot acolo fostul ministru Vasile Boerescu. Majoritatea medicilor erau concentrați în roșu, suburbia Răzvan (doctorii Chiriazii, Felice, Trandafirescu, Nica, Ludovic Fialla – erau rare cazurile cînd le erau date și prenumele, în general ei apărînd consemnați doar cu titlul ce-l dețineau), suburbiile Popa Herea (Ioan I. Polizu), suburbia Colțea (Panait Iatropol), suburbia Sf. Dumitru (doctor Lampert, dentist), suburbia Doamnei (doctor Negură), suburbia Popescu (Leopold Coglu, Zicman Steiner), pentru ca în celelalte culori să apară doar accidental vreun alt slujitor al lui Esculap: în galben, suburbia Boteanu, doctorii Alexianu și Iorganda, în verde, suburbia Brezoianu, Alexandru Marcovici și în negru, suburbia Vergu, Dimitrie Christescu și Fotache Eustatiu. Tot culoarea roșu, ce reprezenta zona centrală a Capitalei, deținea înfîietatea și în privința librărilor, majoritatea foarte cunoscuți, magazinele lor fiind puncte nodale și de reper în trama urbană a vremii: în suburbia Șerban-Vodă, I. V. Socec și Apostol Aricescu, în suburbia Sf. Nicolae-Șelari, Alexandru Spirescu, în Suburbia Sf. Dumitru, Ioan Tancovici, în Doamnei, Honoriu C. Wartha, în Crețulescu, Nicolae Danielopolu. Tot aici sînt de remarcat și doi „tipografi” ce lucrau, cum se precizează, în tipografia lui C. A. Rosetti: Carol Göbl (scris *Ghebel*), viitorul proprietar al celebrului institut de arte grafice, și gazetarul Eugeniu Carada, trecut cu această ocupație probabil din eroarea celui ce întocmise lista și pentru care funcția de redactor la ziarul „Românului” era sinonimă cu cea sub care fusese înscris. Tot cu ocupații ireale sau incerte sînt trecuți și ministrul și profesorul de istorie Vasile Alexandrescu Urechia (scris *Ureche*), din suburbia Brezoianu, ca „funcționar”, sau criticul literar, poetul și ziaristul Radu Ionescu, din suburbia Crețulescu, ca „angajat”. Doar gazetarul Ioan Valentineanu, din același cartier cu precedentul, este consemnat cu ocupația corectă – „jurnalist”. Redactorul și proprietarul ziarului franțuzesc din Capitală „La Voix de la Roumanie”, distinsul om de cultură Ulysse de Marsillac – scris doar *Marsiliac*, fără prenume – ce locuia în suburbia Popa Dărvași, fiind și cadru didactic, este trecut ca „profesor de științe”. Arheologul, literatul și eseistul Alexandru Odobescu, din suburbia Popa Cosma (galben) nu este onorat cu vreo ocupație ori funcție, fiind scris doar „liber” la acea rubrică, iar fostul militar și revoluționar Grigore Serurie, din suburbia Izvor (verde), este, simplu, „cetățean”. Actorii – cei mari ca și cei total uitați astăzi – și ceilalți slujitori ai teatrului, sînt totdeauna consemnați ca atare, pentru a nu fi cumva confundați cu alte ocupații: Mihail Pascaly (suburbia Doamnei), Ștefan Velescu și Constantin Roda (suburbia Crețulescu), Petre Nițescu (Pitar Moș, galben), M. Iordan (Izvor, verde), Emanoil Milo (Brezoianu, verde), Pavel Pascale (Popa Soare, negru); ba, simțim chiar fatuitatea celor ce activau în spatele scenei și care se recomandau cu titluri rezonante: Dumitrache Teodor „afișor la Teatru” și Stavrache Paraschivescu „sufler la Teatru”, ambii din suburbia Brezoianu. Reprezentantul artiștilor, Mihail Pascaly, ajunge chiar la o funcție importantă în gvardie, fiind numit comandant de companie printr-o decizie din 22 iunie și aprobată de domnitor pe 27 iunie 1866 (Arhiva Ministerului de Interne, Diviziunea Comunală, dosar 252/1866,

filele 137, 140). Nu trebuie omiși nici doi susținători ai distracțiilor și plăcerilor gastronomice: T. Bossel, proprietarul celebrei săli ce-i purta numele și care se închiria pentru baluri, spectacole, nunți și agape, și cofetarul Vincentz Fialkowsky (scris Fialcofschi), ambii din suburbia Crețulescu.

Faptul că toți aceștia nu erau considerați militari adevărați apare simptomatic în publicarea regulamentului de uniformă nu în „Monitorul Oastei” – organul armatei – ci în „Monitorul – Jurnal oficial al Principatelor Unite Române”. Totuși, la 17 aprilie 1866, la Teatrul Național este dat un banchet în cinstea gvardiei și a înfrățirii ei cu armata, la care participă toți membrii Locotenenței Domnești, mitropolitul, primarul Capitalei și alte notabilități, care salută instituirea acestui corp în toasturi pline de emfază³. Ba, mai mult chiar, peste nici două luni, prin decizia nr. 953/9 iunie 1866, se hotărăște ca toate gradele din armata permanentă și din miliții să dea onorurile cuvenite și să salute ofițerii superiori lor din gvardie⁴.

Gardiștii aveau să se deosebească însă în continuare de trupele regulate prin faptul că li se conferise o ținută unică (exceptând dragonul de sabie, singurul care indica dacă este vorba de ținută de gală sau ordinară), fără marile posibilități de combinare și variere ale acesteia ca la ceilalți militari care beneficiau de mare ținută, mică ținută, ținută zilnică și de cazarmă. Apoi, gardiștii nu dispuneau de mîndrul semn de distincție care era epoletul de metal strălucitor, cu franjuri, al ofițerilor activi, la ei gradele plasîndu-se, cum se va vedea mai jos, pe mîneacă. La scurt timp după publicarea legii de constituire a gărzii, Ulysse de Marsillac opina în paginile ziarului său, „La Voix de la Roumanie” no. 22/4 Avril 1866: „Cea mai bună uniformă pe care o putem adopta pentru garda națională ar fi, credem noi, cea a vechilor dorobanți. Noi nu cunoaștem ceva mai pitoresc și mai național. În plus, este un produs al industriei autohtone”.

Aceasta era, însă, doar o sugestie de care nu s-a ținut seama căci în uniforma gardiștilor fuseseră amestecate mai multe elemente de influență străină (pălăria de la *bersaglierii* italieni sau de la *jägerii* cezaro-crăiești, tunica de inspirație franceză cu accente amintind de cele ale confederației sudiste americane) însă atât de bine topite încît nu rămîneau evidente decît unui ochi expert, astfel că întreaga lor costumație are un aer original, foarte plăcut și pitoresc. Nota de eleganță și distincție a vestimentației lor era absolut necesară pentru că legiunile fiecărui oraș și ale fiecărei „culori” din București erau destinate să constituie gărzile de onoare pentru vizitele domnitorului sau pentru primirea anumitor personalități militare ori politice străine. Uniforma gardiștilor era prin excelență națională, bazîndu-și efectele pe combinația de tricolor a drapelului țării – fondul civit, paspoalele galbene, cravata și penajul roșu – fapt care nu se mai întîlnea la nici una dintre ținutele militare din epocă. Aceasta pentru a reprezenta în cel mai înalt grad națiunea, întreaga populație civilă, indiferent de statut social și avere, chemată astfel sub arme și gata oricînd să-și apere țara. În cazul unui război, cînd trupele din armata permanentă și din cea teritorială ar fi fost angajate în lupte efective, gvardia civică trebuia să îndeplinească slujba de garnizoană în locul celorlalte. Așa s-a întîmplat în timpul Războiului de Independență cînd gardiștii s-au achitat exemplar de toate îndatoririle ostășești ce le preluaseră. În „Resboiul” nr. 32/24 august 1877 este dată o mică notiță, elocventă în acest sens: „Aflăm că garda civică se va pune sub legile militare, conform legii pentru casurile de resboiu”.

După *Jurnalul de descriere a uniformei gardei orașenesci din totă România*⁵, aceasta se compune dintr-o tunică identică celei de infanterie, din postav civit, lungă pînă la 8 cm deasupra genunchiului, închisă cu un rînd de 7 nasturi bombați, de alamă, fără vreun semn pe ei; față de cea a armatei, aceasta avea gulerul

răsfrînt. Toate paspoalele sînt galbene. În spate, în dreptul taliei, tunica se strîngea pe dedesubt cu un șiret pentru a crea o cabrare elegantă în timpul verii și a permite îmbrăcarea unui cojoc sau altei haine mai groase pe vreme friguroasă căci nu fuseseră prescrise mantale. I. L. Caragiale, în *Garda civică*, evocă o paradă de Bobotează cînd, el și camarazii săi cafegii, gardiști în compania din mahalaua armenească, își încinseseră centironul cu patrontaş peste palton; la vecinul său, de dedesubt se ițea și șorțul cu care rîșnea cafeaua de Martinica și Rio⁶. Pentru a preîntîmpina rigorile timpului rece, ofițerii legiunii a III-a din București înaintează ministrului de interne cererea nr. 1041/27 septembrie 1866 în care „și'au exprimat dorința de a-și face Mantale pentru sezonul de Iarnă, fiind că cu tunicile ce au le este peste puțință a resista asprimei timpului cînd se vor afla în serviciu”. Aceasta primește apostila favorabilă, întărită și de adresa nr. 21538 din 1 octombrie către Inspectorul General al gvardiei, generalul Nicolae Golescu⁹. Nu se precizează însă ce formă aveau aceste mantale, dacă erau de tăietură specială sau se asemănau modelului general al armatei (ceea ce era cel mai probabil) cît și dacă portul lor s-a generalizat sau a rămas doar apanajul ofițerilor solicitanți din legiunea a III-a (dat fiind că execuția și costul acesteia – de pînă la 150 de lei – priveau pe fiecare în parte și, deci, nu toți erau dispuși la cheltuieli, unii tărăgînînd sau refuzînd chiar să-și facă uniforma, deși legea de înființare a gării prevedea amenzi de 200 de lei pentru recalitrânți, din care urma să li se confecționeze una). Pantalonii sînt de postav ser (gri) cu același paspoal galben. Pălăria, mai înaltă decît a vînătorilor pedestri români, este de fetru negru, cu panglică de lac ce cre în față numărul legiunii înconjurat de două ramuri de laur din alamă; borul drept este ridicat și prins de calotă cu o cocardă tricoloră din tablă; sub cocardă se înfige penajul roșu de cocoș. În jurul gîtului, pe sub guler, se prinde o cravată în trei colțuri, roșie, ce se pșartă înnodată peste primul nasture de sus și cu virfurile atîrnate pe piept. Centironul de lac, cu cartușiera și port-baioneta, se închide în față cu o pafta pe care este ștanțată statuia libertății avînd sus deviza „Onoare, Patrie, Libertate” iar jos „11 Februariu 1866” (data abdicării lui Alexandru Ioan I). Trupa era înarmată cu puști cu baionetă identice aceloră din dotarea armatei (transferate de la grănicerii dezarmați în urma recentei lor răscoale); gradații aveau tesac iar ofițerii săbii ca cele ale colegilor din infanterie, cu dragon de lac pentru mică ținută și de fir pentru mare ținută, cu franjuri subțiri pentru ofițerii inferiori și cu franjuri tari pentru cei superiori.

Uniforma ofițerilor era aceeași ca a gardiștilor simpli, doar că aveau libertatea să și-o facă din material mai fin. Centironul de mică ținută era ca la trupă, de lac, dar cel de mare ținută era de fir, cu un galon albastru și unul roșu, ca în armată, însă cu paftaua specifică gvardiei – deci, practic acesta, ca și dragonul, erau singurele deosebiri dintre ținute căci, cum s-a precizat mai sus, gardiștii nu aveau alte efecte sau însemne de diferențiere între ele. Nu li se conferiseră epoleți, dar gradele erau, după model general, plasate deasupra manșetei, în unghi pentru subofițeri – dar galonul, în loc să fie din lînă galbenă, ca în armată, era roșu – și în „nod unguresc” din trese de fir de aur, pentru ofițeri: cei inferiori aveau împletitura în ghirlandă – ce ocupa întreaga lungime a mîneții, pînă aproape de umăr – formată din una pînă la trei trese, corespunzînd gradelor de la sublocotenent la căpitan, iar cei superiori, aceeași ordine de una la trei trese dar cu un galon lat la bază. Penajul era tot roșu pentru ofițerii inferiori și tricolor pentru maiori și locotenent-colonel, în vreme ce coloneii, șefi de legiuni aveau o egretă albă, la fel ca cei din armată. Semnul de serviciu era identic aceluia din oaste: znacul de metal

alb sau galben, în funcție de grad, cu stema Principatelor Unite în mijloc, prins pe sub guler în așa fel ca să acopere nodul cravatei.

Cu timpul se remediază unele scăpări ale primului ordin de uniformitate: pentru a se deosebi ofițerii obișnuiți de stat-majoriști cât și pentru a le oferi acestora din urmă semnul de distincție cuvenit, după câteva luni – în ședința Consiliului de Miniștri din 25 iulie⁹ se fac propuneri de ameliorare a ținutei acestora, ce sînt aprobate de domnitor pe 30 iulie¹⁰ și publicate în Monitorul Oficial pe 5/17 august 1866¹¹ – li se instituie anumite elemente conforme cu poziția lor în cadrul gvardiei. Penajul va fi alb pentru toate gradele în vreme ce doar colonelul, șef de stat major va avea panglică de fir la pălărie, iar maiorul și locotenent-colonelul o vor avea pe cea generală, de lac, dar bordată cu aur. Toți vor avea în față, în locul numărului legiuni., stema țării. Nasturii tunicii vor avea stampați pe ei aceeași marcă a țării iar gulerul și manșetele vor fi de catifea neagră, cele din urmă cu tresele și galoanele obișnuite pentru desemnarea gradelor. Colonelul va avea în jurul gulerului un galon de fir. Pantalonii de postav garante cu paspol galben (care pentru colonel va fi același galon de aur). În locul centironului general, colonelul și locotenent-colonelul se vor încinge cu o eșarfă tricoloră cu ciucuri de fir. Tuturor gradelor li se legiferează portul eghileților la umărul drept precum și al pintenilor. Inspectorul general al gvardiei avea pe borul ridicat al pălăriei galon lat de fir auriu și pene albe de struț iar în față steaua de general prinsă pe panglica integrală de aur. Așa ni-l prezintă o stampă realizată în stabilimentul litografic al lui M. B. Baer din București pe inspectorul din 1866 al gvardiei, generalul Nicolae Golescu. Mai târziu, în 1872, cînd colonelul Pavel Zăgănescu va deține aceeași funcție îl vom vedea într-o fotografie purtînd bicornul specific generalilor, cu galon de aur și puf din pene albe de struț pe margine. Același galon de fir îl va avea și pe guler și, sub formă de dublu lampas, la pantalonii săi roșii; eșarfa va fi toată de fir. Tot cu acest prilej este prescrisă și uniforma medicilor care aveau penaj negru la pălărie, contraepoleții specifici din catifea de culoarea fondului tunicii cu broderii de aur reprezentînd frunze de pălămidă și bastonul lui Esculap, gibernă (geantă) cu leduncă de fir și spada ofițerilor asimilați din trupele permanente – acestea pentru că ei înșiși dețineau grade în cadrul gvardiei ca și colegii lor din armată. Astfel, medicul de legiune corespundea comandantului de batalion ce echivala cu un maior, iar medicul de batalion comandantului de companie care era căpitan sau locotenent.

Însă, prin adresa nr.1009 din septembrie 1866, emisă de Inspectoria generală a Gardei Cîtăținesci¹² către Ministerul de Interne, generalul Nicolae Golescu încearcă să aducă anumite modificări acestor proaspăt decretate uniforme. Astfel, se propune o renunțare la pantalonii roșii în favoarea celor gri dar cu lampasuri galbene pentru toate gradele ofițerești din statul major, cu excepția generalului și șefului de stat major care le-ar fi avut, în continuare, de fir. Toții ofițerii superiori să aibă panglică de fir la pălărie și câteva pene tricolore la baza penajului alb, precum și eșarfe tricolore doar cu ciucurii de fir. De asemenea, pe panglica de lac a pălăriilor să fie specificat gradul prin trese de aur – pentru șeful de legiune trei trese, pentru ajutorul său două și pentru comandantul de batalion o tresă. La uniforma medicilor se sugerează excluderea contraepoleților de catifea, caracteristici specialității lor, în favoarea broderii cu fir a bastonului lui Esculap pe colțurile gulerului. Propunerile sînt respinse de ministru în termeni seci: „Uniforma gardei astfel precum se află se găsește foarte bine; prin urmare acésta (adresă) la dosar”. Totuși, sugestia plasării gradelor prin trese pe panglica pălăriei este adoptată, la fel ca la vînătorii pedestri.

În marele entuziasm ce îi cuprinsese pe cetățenii gardiști, din inițiativa celor înrolați în Legiunea I din București ia ființă o fanfară de 30 de instrumentiști (majoritatea foști muzicanți în retragere din armată) cum se spune în adresa nr. 826/9 august 1866 emisă de Inspectoria Generală a Gardei Cătăinesci către Ministerul de Interne¹³. Gestul este salutat de ministrul de interne prin ordinul de zi nr. 34 pe garda cetățenească¹⁴ și prin acordarea unei uniforme specifice membrilor fanfarei, propusă prin adresa nr. 849/12 august 1866, semnată de șeful statului major, colonelul Grigore Gărdescu. Acesta prevedea ca pe pieptul tunicii obișnuite să fie cusute brandenburguri galbene cu nasturi de alamă la capete și trei trese de aceeași culoare la manșete. Aveau să fie înarmați cu tesace. Pentru *maestrul de capelă derigent* este propus N. Voinescu (care se și oferise în acest sens) căruia urma să i se acorde și un grad ofițeresc – lăsat la liberul arbitru al ministerului – ca semn de distincție fiindu-i cusută o liră pe gulerul uniformei. Această fanfară nu se făcuse totuși numai din „*dorința organizării și îmbunătățirii acestei instituțiuni*” cum se spusese în adresa către minister ci și cu intenții lucrative căci, la câteva zile după constituirea sa, se făcea deja reclamă în presă în favoarea ei pentru angajamente la diverse petreceri: „*Musica legiunei 1 din garda civică, compusă de 25 de artiști și avînd un repertoriu avut de tot ce este mai nou, se recomandă onor. public pentru nunți, baluri, grădini, banchete și altele, cu prețuri foarte moderate. Doritorii să se adreseze la cancelaria legiunei 1, casa Bărcănescu, strada Doamnei, de la orele 9 de dimineață pînă la 2 ore după amiază*”.

Uniforma făcîndu-se pe cheltuiala gardiștilor (și numai armamentul și muniția fiind dată de stat)¹⁷ este de înțeles tocmai lipsa de uniformitate ce domnea în această organizație, fapt ce șochează în mod flagrant la compararea pozelor de epocă: neconcordanțe cromatice – unii au pantalonii gri deschis, alții gri închis, aproape aceeași nuanță ca tunica – și de tăietură – tunica prea lungă sau prea scurtă, pantalonii largi sau strîmți, pălăria mai înaltă sau prea scundă, cravata mai lată sau mai îngustă; apoi, centiroane nereglementare, provenind de la trupele de linie (închise cu paftale cu capete de lei) și chiar săbii de proveniențe ciudate, probabil achiziții personale. Această larghețe se datora și faptului că în chiar *Jurnalul de descriere a uniformei gardei orășenesci din tótă România* se specifică liber stea trupei de a-și comanda haine din postav de calitate pe care o dorea, fără nici un fel de restricție, ceea ce în armată nu ar fi fost admis. Dar toate acestea dau mai multă savoare acestor militari ad-hoc, puțin de operetă, dar care se luau foarte în serios și-și făceau serviciul cu sîrguința și tenacitatea depusă în propria lor meserie (uneori chiar cu prea multă ardoare și intoleranță ce ducea la abuzuri și scandaluri speculate ca o ineputabilă sursă de comentarii și atacuri din partea opoziției). Ei îmbrăcau uniforma ca pe un costum de bal ce le permitea să pară, pentru scurt timp, altceva decît erau în realitate, cu acea pasiune pentru travestire a marelui vis romantic care stăpînise întregul secol al XIX-lea. Visul dispare în 1872 o dată cu înlocuirea acestei uniforme cu cea a infanteriei de linie de atunci și cu militarizarea totală a sistemului organizatoric al gvardiei, ea trecînd de sub jurisdicția Ministerului de Interne sub a celui de Război. Și-a păstrat, în continuare, același nume pînă la desființarea sa în 1884, conform Înaltului Decret nr. 1985/30 iunie.

Fiecare legiune își avea propriul steag, ce semăna cu acela al armatei, doar că în locul stemei țării era plasată cea orășenească. Ziarul ieșean „Secolul” își informa cititorii că gardiștii gălățeni primiseră aprobarea domnitorului de a aplica pe steag efigia Sfîntului Gheorghe, patronul lor¹⁸.

Gardiștii erau înarmați cu puști cu capsă și încărcare pe țevă, de proveniență franjuzească, model 1857, înlocuite pe parcurs cu modele din anii 1861 și 1867. Pe lângă baioneta pe care o poseda trupa, subofițerii aveau și tesac. Ofițerii aveau săbii de infanterie, dar nici aici nu exista o perfectă uniformitate deoarece unii, mai cu dare de mână sau mai fanteziști și dornici să se diferențieze de camarazi, își cumpărau modelul preferat pe speze proprii.

Pentru instruirea trupei și a ofițerilor, locotenentul de stat-major de geniu G. Gr. Manolescu publică, în 1866, la tipografia Ștefan Rassidescu „Manualul Guardului Orășenescu”. Conținutul era menționat chiar pe copertă: „Coprinde: Legea pentru formarea guardii. Școla soldatului și de Pluton. Instrucții pentru tragerea în țintă. Instrucții pentru întreținerea armii și consemnului generalu alu serviciului guardeloru”. În interior erau inserate și patru planșe litografiate, prima reprezentînd schematic „Formarea în orînduieală de bătae” iar celelalte, cu ajutorul unor desene destul de fruste și naive de gardiști, exemplificau diversele comenzi și poziții cu arma (la piept, la picior, la atac, somația, încărcarea și executarea focului). Chiar pe copertă era o compoziție stîngace – dar care se voia un semn elocvent pentru cuprinsul broșurii – cu un ofițer sprijinit în sabie, un gardist cu pușcă și altul fără.

În consonanță cu efervescența sentimentelor patriotice și cetățenești ce impuseseră organizarea gvardiei, la Galați apare chiar și un ziar cu numele „Gardistul civic”, de lungă persistență în publicistica locală. A fost compusă chiar și o piesă de teatru cu cîntece, pentru care se făcea reclamă în jurnalul bucureșten „Independința Română”:

„Compania dramatică (Salla Bossel)

sâmbătă la 14 Ianuarie 1867

CĂPITANU cu NARAVU

Comedie în 3 acte de la teatrul de “vaudeville”

Și pentru a doua oară piesa:

GUARDA NAȚIONALĂ

Episod original cu cântece de D...

Musica de Flechtenmacher

(Homagiu adus acestei Instituțiuni Naționale)”

Din cauza scurgerii ineluctabile a timpului ce șterge amintirile și face să dispară multe forme de cultură materială considerate demodate ori depășite, exemplarele originale ale uniformei Gărzii Naționale sînt o raritate. Oricum, ele sînt incomplete. După știința noastră, doar în colecția de costume a Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București se păstrează o tunică de sublocotenent și un centiron de fir. Aceste piese au figurat în expoziția „Moda Bucureștilor de acum un veac”, pe care am organizat-o, în 1979, la sala Kalinderu¹⁹, precum și în parăzile de costum istoric prezentate la Palatul Sutu²⁰.

Pentru filmul „O noapte furtunoasă” (1943)²¹ au fost realizate niște remarcabile reconstituiri, chiar dacă în acel moment nu erau disponibile nici modele originale care să producă tiparele necesare și nici vreun studiu uniformologic în materie.

Însuși regizorul, maestrul Jean Georgescu, s-a ocupat de costumul lui Jupîn Dumitrache, cherestegeiul ajuns căpitan în Gvardie – interpretat cu har unic de neuitatul Alexandru Giugaru – și a celorlalți gardiști ce apăreau pe ecran. El a folosit amplul material documentar pe care îl adunase în urma unei minuțioase cercetări la Biblioteca Academiei, printre stampe și fotografii vechi, în vederea ireproșabilei elaborări a costumelor, absolut necesară veridicității peliculei. Semnatarul acestor rînduri a avut privilegiul de a răsfoi această impresionantă documentație în timpul uneia din vizitele făcute venerabilului părinte al cinematografului românesc care, cu generozitatea-i caracteristică, punea totdeauna la dispoziția tinerilor bogata sa colecție de „amintiri”, de fotografii, conspecte și note, împărtășindu-și, cu volubilitate, experiența unei vieți plină de succese ce rezultau dintr-o mare probitate profesională și un desăvîrșit respect pentru publicul spectator. Deoarece pînă acum nu au mai fost turnate alte pelicule de evocare a primilor ani ai domniei principelui Carol I de Hohenzollern în care ar fi putut să apară gardiști, reconstituirea maestrului Jean Georgescu rămîn singurele din filmografia românească menite să imortalizeze această instituție cu iz romantic și pe cetățenii-ostași îmbrăcați în mîndrele ei uniforme.

Deși a fost în uz un timp destul de scurt – doar șase ani – uniforma Gărzii Naționale a lăsat o frumoasă amintire posterității, fiind o formă insolită și unică de mixtură între vestimentația civilă și jînuta militară care a marcat un moment esențial și un stil foarte personal în uniformologia românească din secolul al XIX-lea.

The Uniforms of the Citizen-soldiers of the National Guard

Summary

The National Guard was founded in 1866, two months after the abdication of Prince Alexandru Ioan I from the throne of the Romanian Principalities. It was organized in order to defend the citizens' rights as well as to protect the new government against any reaction of the loyalists. This very year (1991) it is celebrated the Guard's one hundred and twenty-fifth anniversary.

Citizens from every social level enthusiastically rushed to volunteer. It is not without interest to have a look on the roll in order to observe the variety of occupations of the volunteers. These range from well-known politicians, editors, newspapermen, artists and actors to no less celebrated owners of restaurants or hotels, drugstores or bookshops. But the strenght of the Guard was given by the merchants, taylors, shoemakers, carpenters, masons, coaches, tanners, bakers, butchers, etc.

In spite of the differences between their status and fortune, all the members of the National Guard were, first of all, very fond of their uniform. This uniform was, indeed, very beautiful and full of originality. It was composed of a single-breasted dark blue frock coat with yellow pipings, buttoned with seven unmarked brass buttons. The trousers were of the same colour and have the same pipings, except for the staff officers who had red trousers. The hat was of black felt with the brim raised on the right side and pinned with a cockade with the colours of the flag: red, yellow and blue. Red cock plumes were fixed under this cockade. Unlike their comrades, the staff officers had white plumes while the physicians had black ones. Only the lieutenant-colonel and the colonel had three-coloured plumes. In front of the lacquer ribbon of the hat was placed the number of the legion to which belong the officer or the trooper. This number was of polished brass. Only the staff officers were allowed to wear the arms of the

Romanian Principalities instead of that number. Only the general had a cockade hat trimmed with white feathers; he had also a golden stripe on the collar and double golden stripes on his red trousers.

The belt was also of lacquer with a brass buckle mounted with the symbol of the Liberty rounded by the words: Honour, Country, Liberty. In full-dress the officers had golden belts with the same buckles. Only the lieutenant-colonel, colonel and the general used a three-coloured sash around their waist instead of the common belt.

There were no epaulettes for designating the hierarchy, as in the regular army, but the differences between the ranks were seen on the sleeves. The non-commissioned-officers had red woolen chevrons on the cuffs while the officers had golden lace. The staff officers were allowed to wear golden aiguillettes on the right shoulder. They had also their cuffs and collars of black velvet.

All the members of the National Guard, from general to the last man, had red ties knotted beneath the collar.

The officers had lacquer sword knots for undress and golden sword knots for full-dress.

It was fashionable for the troopers and the officers alike to have their portraits taken in full-dress. That's why the photographic studios of Bucharest and the other important towns of Romania were simply crowded by uniformed customers from the National Guard.

Unfortunately this garb was in use for only six years, until 1872, when the National Guard was moved from the Department of the Interior under the jurisdiction of the War Department and was uniformed on the regular army style.

Note

1. Generalul Radu Rosetti, *Garda Națională. Scurt istoric. Rostul ei în Războiul din 1877-1878*, în „Analele Academiei Române”, Memoriile Secțiunii Istorice, seria III, tom XXV, mem. 10, 1943; Gh. Vasilescu, *Contribuții la istoricul Gărzii Civice din București*, în „Materiale de istorie și muzeografie”, Muzeul de Istorie al orașului București, 1964; Dr. Maria Totu, *Garda civică în România*, Editura Militară, București, 1976; Adrian-Silvan Ionescu, *Moda secolului al XIX-lea românesc*, în „S.C.I.A.” tom 28/1981.
2. Supliment la Monitorul Oficial no. 71 din 2/14 Apriliu 1866, no. 72 din 3/15 Apriliu, no. 75 din 7/19 Apriliu, no. 76 din 8/20 Apriliu, no. 77 din 9/21 Apriliu, no. 78 din 10/22 Apriliu, no. 79 din 12/24 Apriliu, no. 80 din 13/25 Apriliu 1866.
3. Supliment la Monitorul Ostei no. 16/21 Apriliu 1866.
4. Monitorul Ostei no. 17/20 Iunie 1866.
5. Monitorul, Jurnal Oficial al Principatelor-Unite-Române no. 77 din 9/21 Apriliu 1866.
6. I. L. Caragiale – *Opere III*, Ediție îngrijită de Paul Zarifopol, Editura Cultura Națională, București, 1932, p. 162.
7. Arhiva Ministerului de Interne, *Diviziunea Comunală, partea V*, dosar 254/1866, fila 18.
8. *Ibidem*, fila 19.
9. Arhiva Ministerului de Interne, *Diviziunea Comunală, partea IV*, dosar 253/1866, filele 36, 37.
10. *Ibidem*, fila 39.
11. Monitorul, Jurnal Oficial al României no. 171 din 5/17 August 1866; Luptătorul, Foe Militară no. 3/15 August 1866.
12. Arhiva Ministerului de Interne, *Diviziunea Comunală, partea IV*, dosar 253/1866, fila 292.
13. *Ibidem*, fila 119.
14. *Ibidem*, fila 172.
15. *Ibidem*, filele 127, 128.
16. Monitorul, Jurnal Oficial al României no. 192 din 2/14 Septembrie 1866, no. 193 din 3/15 Septembrie 1866.
17. Tot statul se ocupa și de instruirea gardiștilor, așa cum precizează ziarul „Independința Română” nr. 39/2 (14) Decembrie 1866: „Pentru instrucția teoretică și practică a D-loru ofițieri și a trupei din

garda cetățenescă a Capitalei, Ministerul de război a hotărât a se da câte unu oficeru, doi sergenți și doi caporali pentru fiecare Legiune. Acesci oficeri voru fi puși sub comanda unui oficeru superioru din armata de linie, și care va fi pentru ori-ce, intermediarulu între dânsii și inspectoria generală a gardei”.

18. „Secolul” nr. 12/27 Mai 1869: „Măria sa Domnulu, prin apostilul pus pe raportulu Domnului Ministru secretaru de statu la departamentulu de interne cu No. 7070, a încuviințat ca dreptulu legiunei Gardeei din Galați se porte de patronu pe Sântulu George”. Maria Radovici, *Drapelele gărzilor civice din patrimoniul Muzeului Militar Național*, în „Revista Muzeului Militar Național”, nr. 1, 1991.
19. Adrian-Silvan Ionescu, *Expoziția „Moda Bucureștilor de acum un veac”*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor – Muzeu” nr. 9-10/1979, p. 154, fig. 2.
20. Idem, *Un spectacol de istorie vie – parada de modă veche*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor – Muzeu” nr. 8/1987; Idem – *Un secol de modă românească*, în „Arta” nr. 12/1988.
21. Idem, *Scenografia montării filmice a lui Caragiale*, în „Arta” nr. 5-6/1982